

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Aen-Merckinge Op de Ketterije der Montanisten.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

serg haer leven langh bleesch derben / om de
voorzgaende Taciaensche redenen. Zyt ghy dit niet
machtigh te doen / soo en doet ghy niet anders
als inde locht slaen.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Montanisten.

Ons disput is hier / oft het ketterisch is/
ghestelde vasten-daghen te hebben / ende
al dan onderscheydt te maken van spij-
sen. D. Cabelsau in sijn Catholijcke Waerheydt wilt
segghen dat ja. Ick ter contrarien / hebbe in
mijn Staeltje ghesepdt / dat neen / ende mijn seg-
ghen bevesticht met seuen spreucken / ghetrocken
uyt het boeck van't vasten, gheschreven vanden on-
den Tertullianus, teghen de Psychicos.

Hier heeft het D. Cabelsau soo hreedt / als oft de
de sake vooz my heel ende gantsch ghedespereert
ware. Hy roept als oft het brandt ware. Doch
ren heeft gheenen noodt : 't sal beter gaen als hy
wel meent. De sake en is soo onklaer niet /
als hy de selbe op twee / oft dyp verscheyden plaet-
sen voozgheeft.

Eerst sepd hy / in sijn Aensprake tot my / vooz sijn
Tweede Deel des Memory boecks : Dat ick een groote
mis-slag hebbe begaen, ontrent de Schriften van Tertul-
lianus, om dat ick een schrift, 't Welck hy als een *Montanist*,
ghemaect, ende uytghegheven heeft teghen de Recht-
sinnighe, hebbe aenghesien, ende byghebracht, als een
rechtsinnigh schrift teghen de *Montanisten* : Welck een
mis-slagh soo groot is, sepd hy / al warendergheen an-
dere meer, my soude behooren te rugghe te houden van
mijn boeckje veel te recommanderen, ende hem uyt te
daeghen tot beantwoordinghe van dien. **Maer eplaes !**
de goede man en heeft niet voorszien / dat ick kost
loochenen / dat Tertullianus dit schrift hadde ghe-
maecht ALS MONTANIST, ende dat selbe uytghe-
gheven

gheben teghen de opzichte oft hzome RECHT-SIN-
NIGHE, 'twelck ick datelijck sal doen: Hadde
D. Cabeljau dit boozsien / sonder twijffel hy soude
sich wel ghetwacht hebben / van triumph up te
roepen boozde victorie Wat seydt hy boozders?

Ten tweeden, seydt hy / in sijn Memory-boeck
Parte 1. pag. 260. Ick hebbe 't sonder lacchen niet konnen
sien, ende lesen, my verwonderende, hoe 't moghelijk
is, dat sulck een mis-slagh, als sich hier openbaert, in soo
een gauwen Jesuyt als P. *Hazar* wordt gheoordeelt, heest
konnen vallen.

Hoedanigh ick gheoordeelt worde van andere/
laet ick daer: Dat weet ick wel / dat D. Cabeljau
gheen reden en sal hebben om veel te lacchen/ als
hy mijne berdedinghe sal ghehoort hebben/ maer
wel om sich te verwonderen / hoe slecht het up-
komt / 'tghene hy op't hooghste heeft ghenomen/
en dan sal het tijdt zijn/booz my om oock eens te
lacchen. Hy heeft soo veel die nae laecht / als die
booz lacht.

Ten derden, seydt hy *pag. 261.* De goede man verabu-
scert sich hier soo groffelijck, in't opnemen van *Tertullia-
ni* woorden, dat ick my by-nae van sijnen r'weghe scha-
me.

Ick hope dat ghy oock sult beschaemt blijven/
niet ober mijnen mis-slagh / maer eensdeels ober
de utwe / die ghy hier noch sult doen / eensdeels
ober dit uproepen teghen de locht / ende den
windt.

Doch als ick dit altemael hebbe ghelesen / soo
hebb' ick ghedacht in mijn selven/ D. Cabeljau doet
wel dat hy 't hier soo hreedt / ende soo hoogh
neemt; want dit is recht de middel om de oogen
bande slechte ghemeyute vol stofz te werpen/ op
dat sy alleen acht nemende op desen mis-slagh
(soo hy die noemt) alle sijne menighbuldighe
mis-slagen soudent oversien / ende onghemerekt
laten henen gaen. Maer de goede man is ber-
doolt (want desen mis-slagh (indien het een magh
ghenoemt worden) al-hoe-wel hy noch eens soo
groot

groot waer als D. Cabeljau hem beschrijft / en soude niet ghenoeghsaem wesen om een mis-slagh alleen van D. Cabeljau te bedecken / ick late staen / soo menighe die hy in sijn Catholijcke Waerheydt, ende nu wederom in sijn Memory-boeck heeft begaen. Doch laet ons de sake wat naerder insien. Ick sal hem het koozdeken soo langh gheben als't moghelijck is. Ghy seght dan D. Cabeljau, dat ick een mis slagh soude ghedaen hebben in't csteren van de schriften Terrulliani.

Wel aen / ghenomen / booz eerst / dat het soo ware (want ick wil D. E. toegheben al wat ick kan) wat is't nu? Ick en sal maer ten alderminsten ghelijck zyn aen u. Hoe roept ghy dan soo teghen my in een sake daer ghy selbe / uyt utwe epgen bekenentisse / plichtigh in zyt?

Bekent ghy niet opeutlyck in utwe Catholijcke Waerheyt pag. 442. dat ghy een mis-slagh ghedaen hebt in't csteren van Baronius op't saer 1406. ende 1409. segghende dat het Baronius selve niet en is, maer Henricus Spondanus, die de schriften van Baronius ghecontinueert heeft?

Seght ghy / dit koint op eenen euckelen naem uyt: 't selbe sult ghy datelijck sien in dese materie. Soo zyn wy dan tot noch toe ghelijck. Nu late ick staen alle utwe mis-slaghen die ick in't boozgaende hebbe in't besonder ontdeckt / en die ick hier nae noch ontdecken sal / de welcke den goeden Leser / als met de handen sal tasten.

Boozders / noch al ghenomen / dat ick een mis-slagh ghedaen hadde / waerom soudt ghy daer over soo grootelijck moeten verwonderen? ghy seght / om dat ick gheoordeelt worde te wesen een gauwen Jesuyt.

Wel / dat het soo zy / dat is de goetheydt van ghene die't bouuissen : maer ick en meyne niet / dat iemandt sal kunnen segghen / dat ick gautwerben als Augustinus, oft Hieronymus. Zyt ghy niet indachtigh *Domine Cabeljau*, wat ghy van dese twee soo gautwe / ende uytstekende Onot-vaders gheseydt

ghesepdt hebt in uwe Catholijcke Waerheydt?

Van Augustino seght ghy / pag. 587. Augustinus en was soo onfeylbaer niet in sijn oordeel, oft hy heeft al somtijds mis-gheschoten.

Item: Wat voordeel kan 't gheven aen de Roomsche ghelinde op ons, in opzicht van Augustinus, te bekennen, dat een goetd schutter somtijds mist?

Van Hieronymo seght ghy / pag. 614. dat hy onvoorsichtelijck spreekt in materie vande Ketiquen.

Wel hoe hebben dese soo wijsende verstandighe Daders/nae uw'advys konnen mis-ichteren/ouboozsichtelijck spreken/mis-slagghen doen/ooch van gheene slepne consequentie; soude 't soo hoogh te nemen sijn in my / die met haer niet vergheleken magh worden?

Ten lesten: Schoon het een mis-slaggh ware; waerom en soude ick niet moghen segghen / soo als D. C. doet / sprekende van onse versterde Ketiquen; Ick en ben den eersten niet die dat gheseydt heeft. Want volghens uwe eyghen bekentnisse/ in uw' Memory-boeck Parte 2 pag. 741. Turano Vekiti, ende sijn meesters, hebben my hier in booz-ghedaen/ de welke ghy oock daerom den naem gheeft van Bottericken. 'Tis wat te herdt: beter soude ghy ghesepdt hebben / dat sy hier in onbedacht sijn gheweest; want andersins / men soude D. C. soo dichtsijls als ghy mis-slagghen doet / den selben naem moeten gheben/die ghy aen Vekiti, ende sijn meesters gheeft. Dit altemael overgheslagghen/want hebbe dit maer alleen tot noch toe gheseyt/niet om te bekennen dat ick een mis-slaggh ghedaen hebbe / maer om te thoonen dat D. Cabeljau gheen reden en hadde om te lachen/veel min om sich soo te verwonderen / veel min om soo veel stampers te maken / schoon het een mis-slaggh hadde gheweest.

Maer al dit/onthenne ick / dat ick soo een groven ende schandighen mis-slaggh hebbe ghedaen in't citeren vande schriften Tertulliani, als D. Cabeljau

uyt-

uytrocpt / ende my te laste leydt. De sake sal't
uytwyfsen.

Laet ons nu hoorzen / hoe ghy dese mis-slagh
bewijst.

Ghy seght / dat ick een schrift van desen Oudt-vader,
twelck hy als een Montanist ghemaect, ende uytgheghe-
ven heeft teghen de Rechtsinnighe, hebbe aenghesien, ende
byghebracht, als een Rechtinnigh schrift teghen de Mon-
tanisten.

Ons disput / soo ghy selve wel weet / ten zy dat
ghy dobbel wilt handelen / en loopt op het ghe-
heel schyft Tertulliani niet / maer alleenlijck op
de besondere spreuken / daer uyt ghetrocken / ra-
kende het derben van seker spijfen; dit en kont
ghy niet loochenen sonder bedrog / noch en
mooght het niet doen / sonder te stryden teghen
uw' eyghen ghemoedt.

Maer dan / ick bekenne dat Tertullianus, wanneer
hy dit boeck heeft gemaect / Montanist ende ketter
is gheweest / dat het soo zy / maer ick loochene ab-
solutelijck / dat hy in dese spreucken / rakende het
derben van sekere spijfen / ghesproken heeft ALS
MONTANIST, oft als Ketter, dat is / als hooystellen-
de de besondere leere van Montanus. Ten tweeden
loochene ick dat hy met dese spreucken heeft wil-
len bestrijden de OPRECHTE, ende ghesonde
RECHTSINNIGHE.

Het eerste, te weten / dat Tertullianus in dese spren-
ken niet ghesproken heeft als Montanist, of ketter /
bewijse ick in deser voeghen :

Ich en gheloobe niet dat D. Cabeljau oventlijck
soud' durben segghen / dat alle de hoornaemste
Dabers bande eerste hier hondert jaren / zijn
ketteris gheweest / oft Montanisten, want dat waer
wat te grof ghesponnen; soo en heeft dan Ter-
tullianus hier mede niet ghesproken als Montanist,
oft ketter. Want den H. Clemens Romanus *Constit.*
Apostol. lib. 5. cap 17. den H. Basilius *Homil. de laud. Iejus.*
den H. Cyrillus Hierosolymitanus *Cateches 4.* den H. Epi-
phanus in *Compendio vera doctrina*, ende *Haresi 75.* Theo-
phylus

phylus Alexandrinus *Epist. Paschali* 3. Hieronymus *lib. 1 in cap. 10. Daniel*. Chrysoftomus *Homilia 1 in Genesim*, ende *Homil. 9, ad Popul.* Augustinus *lib. 30 contra Faustum cap. 5.* ende *lib. 2 de moribus Manich.* Den H. Leo *Serm. 4. de Iejunio Quadrag. cap. 5.* ende meer andere/ die te binden zijn by Coccius in *Thesauvo*, dese allegaer / segghe ick/ zijn van't selve gheboelen gheweest aengaende herderben van sekere spijssen/ met Tertullianus, Ergo / oft D. Cabeljau moet segghen / dat alle dese boozsepde Oudt-vaders zijn ketters/ ende Montanisten gheweest / in materie van't derben van sekere spijssen/ oft moet my bekennen / dat Tertullianus hier in dese materie niet ghesproken heeft als Montanist, oft ketter; want 'ten is juist niet al ketterich wat een ketter seyd. De Arianen, en andere/al-hoe-wel byple ketters / hadden noch tang vele leeringhen die ober-een quamen met de Rechtsinnighe Kercke. Alsoo en moet het niet al ketterich zijn wat Tertullianus seyd / oock als hy nu ketter was.

Het tweede nu/te weten / dat Tertullianus in dese spreucken / rakende het derben van sekere spijssen/ de OPRECHTE RECHTSINNIGHE niet en bestrijdt / bewijse ick met te beantwoorden de opwozpinghen van D. Cabeljau.

Hy schrijft teghen de Psychici, seght D. Cabeljau: **Tis waer: Ergo teghen de OPRECHTE RECHTSINNIGHE. Ick loochene dese consequentie.**

Baronius, seght D. Cabeljau, verstaet door de Psychici de Rechtsinnighe, alle die den gheest des Heeren, die quansuys op Montanus ruste, onghehoorsaem waren.

Dit is te grof *Domine Cabeljau*. Dit bedroggh is soo merckelijck/ ende schandelijck/dat het niet te verschoonen is. Ick sie wel dat ghy Baronium op die plaerse ghelesen hebt / maer ghy citeert hem/ nae utwe ghewoonte / soo bedrieghelijck / dat hy blindt moet wesen / die 't selve niet en siet / ende onghewoelijck die 't selve niet en tast.

Noch eens dan/ gheest glorie aen Godt: Verstaet Baronius, door dit woorden Psychici, gheen ander

ander als de Rechtsinnighe, all. die den gheest van Montanus onghedoorfaem waren? houdt ghy dit noch staende? Soo moet ick u dan obertuygghen met de eygghen woorzden van Baronius, Anno 201. §. 12 ende 14. ende zyn dese. By Tertullianus, seyd hy/ worden Psychici gheuoemt niet alleen de Catholijcken, maer oock alle de KETTERS, die sijnen gheest versnaden. Welck hy niet enkelijck en seght/maer bewijst het oock uyt den H. Irenæus lib. 1. cap. 1. ende uyt den H. Cl. mens Alexandrinus lib. 4. Stromat. de welcke onder den naem Psychici, begriypen de Cataphryges, ende de Phryges.

Wat seght ghy hier van D. Cabeljan? moet ghy nu niet bekeimen/dat ghy bedrogghen hebt? waer hebt ghy dat woorzden KETTERS ghelaten? kont ghy loochenen dat dit de eygghen woorzden zyn van Baronius? hoe hebt ghy dan de selve so leelijck verhoort?

Wel aen/ Baronius die ghy ghenomen hebt om u te beschermen / die sal my dienen / om u den doot-steeck te gheben: Baronius dan seght / datmen dooz dit woorzden Psychici, tegghen de welke Tertullianus schryft / kan verstaen / ende Rechtsinnighe, ende Kettters. Straet het u by het eerste deel op te nemen / het staet my by het tweede deel op te nemen: Ghy seght dat het Tertullianus, aenprijfende het derden van sekere spijfen (voeghter oock by / gheselde vasten-dagghen) hier heeft tegghen de Rechtsinnighe / ende ick segghe nu / dat hy't/ in dese spreucken / heeft tegghen de KETTERS, want hy heeft het tegghen de Psychici, dooz de welke/soo Baronius seyd/ niet alleen de RECHTSINNIGHE, maer oock de KETTERS verstaen worden.

Du dat Tertullianus met dese spreucken de KETTERS bestrijdt / ende als Catholijck spreect in dit stuck/ende niet als Montanist, soo ghy seght/bewijse ick uyt Baronius selve boven §. 19. daer hy openlijck seyd / dat Tertullianus, oock na dat hy Montanist was gheworden, in alle overleveringhen over een quam met de Catholijcke Kercke,

Du segghe ick : maer het derben van sekters
spijfen/ende ghestelde vasten-daghen/bestaen na-
mentlijk in de oberleberinghe bande Recht sin-
nighe kercke / Ergo als Tertullianus dese aenprijst/
soo houdt hy't met de Rechtsinnighe Kercke / te-
ggen de Psychici, dat is / teggen de KETTERS.

Siet ghy noch niet *D. Cabeljan*, in wat grove/
ende schandelijcke mis-slagghen ghy valt / als ghy
my eenen groven mis-slaggh te laste wilt legghene
Ghy wordt ghevanghen met uw' eyghen Der/
dat ghy dooz een ander uytgheprept hebt.

Du wil ick *D. E.* noch al wat toegheben: Laet
ons nemen dat Tertullianus hier handelt teggen
de Rechtsinnighe: Hoe kan *D. E.* weten / dat dit
de oprechte / vrome / ende seberighe Rechtsinnighe
zijn gheweest / ende niet slantwe / vleeschelijcke / af-
gheweken banden eersten seber / slant in't gheloo-
ve / onghetonden in manieren / hellende nae de
ketters / &c.

Ick segghe dat het soodanighe zijn ghetoest/
teghen de welke het Tertullianus hier heeft.

Mijn bewijs dies-aengaende trecke ick voor
eerst uyt den *H. Apostel Paulus 1. Corinth. 2.* daer hy
in't Gheleeg ghebruyckt dit woordcken Psychicus,
daer dooz verstaende / een sinnelijck, oft natuerlijck
mensch, die alleen de dinsten volghet bande nature/
ende niet en verstaet van 't ghene goddelijck is,

Dit woordcken verklaert mede alsoo de *H. Gre-
gorius Nyssenus*, daer dooz verstaende / menschen die
gantschelijck toeghedaeen zijn aen de natuerlijcke, oft sin-
nelijcke gheneghelijckheden.

Mijn tweede bewijs / trecke ick uyt Tertullianus
selve / de welke met dese woorden: Ick bekeane het
sinnelijck gheloove, uyt liefde des vleeschs, &c. ghe-
noegh te kennen gheeft / dat hy hier handelt te-
ggen vleeschelijcke menschen, ende alleen teggen
slantwe / ende sinnelijcke Christenen / niet teggen
de vrome / want hy maectt onderscheydt tusschen
de eerste / ende de tweede: Bande eerste sepdit hy/
Dat haer gheloove gantsch bestaet in vleesch. Bande
tweede

tweede seydt hy : Dat sy de gheestelijcke discipline hebben, ende met recht de sinnelijcke beschuldighen.

Segghe dan met Georgius Ambianus, schrybende op het eerste Capittel van Tertullianus *De ieiunio obseruat.* I. dat men hier doozde Psychici seer wel kan verstaen / Slappe Christenen, die haer gheloove wel hadden beleden, maer sinnelijck waren, ende toeghedae tot hare wellusten, seer gheneghen tot 'tghene het vleesch aengaet, ende vyanden vande nauwe onderhoudinghe; teghen de welcke moeten ghestelt worden de vrome Christenen, die hare sinnelijckheydt hadden verlooquent, ende het gheloove behouden, dat sy inden Doop hadden ontfanghen.

Wat kiest ghy nu van beyden? wilt ghy hebben dat Tertullianus hier schryft teghen de Ketteren? seer wel. Hy pryft de sekere ghestelde vasten-daghen/ende het derben van sekere spijzen/misprijfende die Ketteren, om dat sy leerden/dat men niet anders en moest vasten als nae beliefte / ende gheen onderscheydt maken van spijzen / soo is dit leste dan ketterisch/ende het eerste niet.

Oft wilt ghy lieber dat Tertullianus hier alleen bestrijdt de sinnelijcke/ bleeschelijcke / wulpsche/ ende slauwe Christenen? Wat raecht dit de heele Rechtsinnighe Kercke? wat gaet het kaf het kooeren aen? oft wat raecht het onkruyt de tertwe? hebt ghy noyt ghelesen 'tghene Augustinus seyd *lib. 20 contra Faustum cap. 21.* Wat anders, seydt hy/ is de discipline der Christenen, ende wat anders de overdaet vande wijn-suypers, oft de dolinghe der swacke.

Wilt ghy staende houden / dat Tertullianus onder den naem van Psychici, niet anders en verstaet als de heele Rechtsinnighe Kercke? doet dan eerst alle mijne voozgaende bewijfen te niet: Stelt dan uwe contrarie bewijfen daerteghen/ om u segghen te proberē / want / soo als ghy boven ghesien hebt Baronius en kan u niet dienen/ de wijle hy teghen u is/ende vooz my.

Du hope ick immers / dat D. Cabeljau sijn ooghē sal open doen/ende sien dat hier de spreucke vanden

banden Doet pertinentelijck past: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus: Het scheen upt het roepen van D. Cabeljau, datter reusen/ oft groote bergghen booz den dagh sonde ghekomen hebben/ ende daer komt een kleyn mupsjen te boozschijne.

Wien mis-slagh die D. Cabeljau, als wesende van my begaen/boozstelde als eenen hooghen berggh/ die niet ober te komen en wag / om de ooghen bande slechte ghemeynte te verblinden/ die komt ten lesten upt/op een woozdt alleen / ende op eenen Euckelen Baem; hondt ghy dit booz soo eenen groben mis-slagh? Soo antwoorde ick met uwe eppen woozden in uwe Catholijcke Waerheyt pag. 199. Ick en wil overgheen woorden twisten, wanneer men eens can zijn inde sake selve: De sake selve van ons disput heb ick vast / den twist over de woorden late ick booz de ghene die haren tijdt willen verliesen.

Wat ick de sake selve vast hebbe / gae ick nu bewijzen.

De questie tusschen ons / is gheweest / oft de Roomsche Kercke/in dit stuck/ dat sy sekere ghestelde vasten-daghen heeft, ende aldan onderscheydt maect van sekere spijsen, moct als ketteresch verdoemt werden/want dit wag het oogh-merck van D. Cabeljau, soo als klaer blijkt upt 't opschijft/'twelck hy in syn Catholijcke Waerheyt ghestelt heeft booz het negen-en-dertighste Capittel, 'twelck aldus luyt: De Papisten werden overtuyght, dat sy onder haer vele opinien hebben, vooistaen, en drijven, die men claer aenwijsen kan, dat de Oudt-vaders in hare schriften als ketterijen hebben aengheteckent, ende verworpen. Oft nu die ketterijen van Montanus, oft Marcion, oft Manes, oft van eenigh ander zijn gheweest/ daer is wepnigh aenghelegghen/ want D. Cabeljau en wilt niet disputeren bande namen/'tis hem ghenoech/ dat hy ons/ soo hy seyd/ overtuyghe van ketterijen.

Wat moest ick hier anders verdedighen / ende betweiren/ als dat wy gheen ketteren en zijn? dat is

Is de sake selve : Ick hebbe dat ghedaen in mijn
 Staeltje : Ende in de plaetse van te stellen de Psy-
 chici, dat is/oft de Cataphryges, oft de ketters in't ghe-
 meyn, oft de vleeschelijke, ende wulpsche Christenen,
 de welcke allegaer (volghens het gherupghenisse
 van Baronius, ende van Irenæus, ende van Clemens
 Alexandrinus, ende van Georgius Ambianus) werden
 begrepen onder den naem Psychici ; hebbe ick ghe-
 stelt de Montanisten : was het wel de pijn weerdt
 daer ober soo te roepen / ende soo veel spoochig
 daer mede te maken ? Waert sake dat ick oock
 soo hadde ghedaen / als D. Cabeljau in de plaetse
 van Henricus Spödanus, ghestelt heeft Baronius: sou-
 de hy niet konnen segghen hebben / wat is daer
 soo veel aenghelegghen/dat ick een woordt/oft een
 naem hebbe mis-stelt/de wijle't niet op de woorden,
 maer op de sake selve op aenkomt ? al'tselve segge
 ick hier.

In dan / D. Cabeljau, denckt dat dit een dzuick-
 faute is / ende dat den dzuicker in de plaetse van
 KETTERS, oft VLEESCHELYCKE CHRISTENEN,
 ghestelt heeft MONTANISTEN, ghelijck ghy oock
 meer-mael bekent / ende in uw' Catholijcke Waer-
 heyd, ende in uw' Memory-boeck, met u ghebeurt
 te zijn. Laet ons dan in de plaetse van dit woordt
 Montanisten, stellen Vleeschelijke Christenen, oft Ket-
 ters, ende set/oft ick de sake selve, die ick moest ver-
 dedighen/niet en hebbe vast ghestelt/ende oft ghy
 niet bedrogghen en hebt / wanneer ghy ons booz
 ketterg ggehouden hebt / om dat wy sekere ghe-
 stelde vasten-daghen onderhouden / ende alsdan
 onderscheydt maken van spijsen.

Ick hebbe dan in mijn Staeltje ghestelt Monta-
 nisten, stelter nu in de plaetse / de Ketters, oft Vlee-
 schelijke Christenen, ende seght :

De Ketters, oft vleescheli,cke Christenen meynden/
 dat men niet anders en moest vasten/als vrywil-
 lighlyck, en nae beltefte/soo leert Partije oock/ wy
 niet.

De Ketters, &c. en begheerden niemant bedwou-
 ghen

ghen te hebben / aengaende 't vasten / dooz eenigh ghebodt. Soo wilt oock Partije.

De Keters, &c. en begheerden gheene sekere gheselde vasten-daghen / by exempel / van 'swoensdaeghs / en 'vrijdaeghs. Soo doet Partije oock.

De keters, &c. seyden dat d' Apostelen noyt eenigh jock en hadden opghelcxdt van soodanighe gheselde vasten-daghen. Dat seght Partije mede.

De Keters, &c. seyden / dat-men alleenlijck moest vasten / alstet eenighe besondere oorzaken waren / ende eenighe tijden / die sulcks betrefsthen. Dit is mede 'rgheboelen van Partije.

De Keters, &c. seyden / dat de gheselde vasten-daghen eenen nieuwen bout was. Alsoo oock Partije.

De Keters, &c. berispten het onderscheydt der spijten. Partije mede.

Hier upt volghet nu nootsakelijck 'rgheene ick in mijn Staeltje hebbe betwefen / te weten / dat de Ghereformeerde, in dit stuck / moeten ghehouden worden dooz keters. Gheeft-se den naem die't u heest / oft noemt se Cataphryges, oft Phryges, oft Montanisten, oft Marcionisten, 'tis al een dinghen / ten komt op den naem niet op aen.

Wat sult ghy hier nu segghen *Domine Cabeljan* ? sult ghy / nae ghewoonte / by 't utve blijven / ende segghen / dat Baronius dooz de Psychici, niet en verstaet eenighe keters ? ick hebbe u boven van contrarie / met sijn epggen woorden overtuyghet. Sult ghy segghen / dat andere doozgaens dooz de Psychici verstaen de Rechtsinnighe ? ick weet wel datter in dat heel boeck van Tertullianus, verscheyde stucken verhandelt worden teghen de Rechtsinnighe / maer niet in dit besondet stuck van sekere gheselde vasten-daghen / ende berben van spijten.

Secht ghy oock in dit ? soo moet ghy van alle de hoornacmste Vaders bande eerste 400. jaren roeschryben / dat sy mede de Rechtsinnighe Kercke hier in hebben bestreden / aenghesten dat sy dese

dese twee boozepde stucken mede gheleert hebben. Seght ghy wederom: Tertullianus spreekt als Montanist? Ick hebb' u contrarie gherhoont/ dat hy spreekt / ghelijck de booznaemste Oud-baders bande Rechtsinnighe Kercke / Ergo niet als Montanist, oft als Ketter, 'ten zy dat ghy wilt segghen / dat de booznaemste Oud-baders mede ghesproken hebben / als Montanisten, oft Keters. Roept ghy ebentwel dat ick een mis-slaggh hebbe ghedaen / als ick inde plaetse van Keters, oft vleeschelicke Christenen, oft Psychici, hebbe ghestelt Montanisten, soo roept dan oock teghen u eyghen selven / aenghestien dat ghy Baronius hebt ghestelt inde plaetse van Henricus Spondanus, ende het tweede boeck *Irenai*, inde plaetse van het derde, ende meer andere dierghelijcke; Daerter wel mede / ende doet u pzoft met een enkel woordken / de wijle ick u oertuyghe in de sake selve van bedzogh / ende ontrouwighhepdt / want dit blijft vast / 'tghene ick in mijn Staeltje hethoont hebbe / dat wy in het onderhouden van ghestelde vasten-daghen / ende derben van spijzen / niet ketterisch en zijn / maer wel de Ghereformeerde, die soodanighe ghewoonten met de oude ketterg berispen. Siet boven in de II. Aen-merckinghe op de ketterije der Tacianen, ende Encratiten, daer ghy breeder bescheedt hier op sult hebben uyt Epiphano.

Eer wy hier af scheyden / soo moeten wy noch sien een ander spel van D. Cabeljan.

Hy hadde in sijn Catholijcke Waerheyde pag. 562. boozghestelt Eusebium, als oft hy seyde in sijn Kerckelijcke Historie lib 5. cap. 16. oft 17. oft 18. Dat *Montanus* de eerste is gheweest, die de wetten van Vastens heeft inghestelt.

Hier op hebb' ick in mijn Staeltje pag. 249. gheantwooydt / dat dit inden Griekischen text van Eusebius niet te binden en wag / maer anders niet / als dat *Montanus* hadde wetten ghestelt aen het vasten sonder daer hy te voeghen / dat hy de eerste gheweist zy.

Ick beken geerne, seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck pag 261. dat ick in't citeren van *Eusebius* niet naeghesien hebbe den Griekschē text, maer hebbe ghesien op de Latijnsche versie van *Ruffinus Aquileionis*, die de oudste is, ende van soo een Autheur, als zijnde vande selve eeuwe met *Eusebius*, ende meest van ghelijcke, oft meerder aensien in sijnen tijdt, soo veel by my konde ghelden, als van *Eusebius* selve.

Ghy zijt seer qualijck bedacht *Domine Cabeljau*, als ghy de authoziteyt van *Ruffinus*, namentlijck in sijne obersettinghen / soo groot acht als die van *Eusebius* selve: helieft u te sien hoe loz dat dese uwe inbeeldinghe staet / hoor

Voor eerst *Beatum Rhenanum* in sijn Op-dzacht-hrief die hy ghestelt heeft voor de Kerckelijcke Historien / ghedrukt tot Parijs by *Jacobus Regnault Anno 1541*. daer hy handelt van dese obersettinghe *Ruffini*, die *DE* soo groot acht.

'Twaer, seyd't hy / onbeschacmtheydt te willen oordeelen vande neerstigheydt des oversetters, sonder het Grieksch Exemplar: want *Ruffinus* weynigh lofs behaelt heeft, uyt andere boecken, die hy overgheset heeft, om die swil dat hy sijn werck niet en maeckt, van op te weghen de woorden, ende sin des Autheurs, die hy hadde aenghenomen over te setten, maer meer, oft min, door-gaens verhaelt nae sijn helieft; niet als een oversetter, maer als een beschrijver, 'Twelck oock blijkt uyt de Lof redenen *Nazianzemi*, ende de boecken *Iosephi*, die hy vertaelt heeft. 'Twas dan te wenschen, dat het grieksch Exemplar waer by de hand ghewest; maer soo dit niet te becomen was, wy hebben ghebruyckt oude Latijnsche. Nu datter uyt den Griekschē text sommighe plaetsen costen herstelt worden, berthoone ick hier uyt. Ick ben onlanghs ghevallen in een seker cort begriip van d'Euangelische historie, in't Grieksch, daer ick ghevonden hebbe de woorden *trēs*, die *Eusebius* citeert *lib 5. cap. 24* raker de verscheydentheydt van't Vasten, ende luyden aldus: Sommighe vasteden alleen eenen dagh, andere twee, andere meer, sommighe maer veertigh uren by daghe, ende by nachte. Welcke plaetsē anders ghelesen wordt in de Latijnsche Exem-

Exemplaren Ende ick en twijffle niet, oft dit heeft mede op andere plaetsen kunnen gheschieden.

Hier kont ghy lichtelijck sien / oft *Ruffinus* van soo groote authoriteyt is in sijne oersettinghe / namentlijck rakende het *Vasten* / ghelijck als ghy hem toeschijft.

Hoort nu noch enen tweeden spreken / dat is *Joannes Christophorus*, ghedruckt tot Ceulen by *Arnoldus Birckmann* Anno 1570. In de Voorreden, die hy stelt voor de *Kerckelijcke Distorien*.

Het ghene, seyd hy / dat *Beatus Romanus* ghewenscht heeft (te weten het *Griekx Exemplaar* van *Eusebius*) hebb' ick becomen, ende wy hebben bevonden, waerachtigh te zijn, 'tghene hy gistede, dat het moeyelijck was te vonnissen sonder het *Griekx Exemplaar*; als wy dat ghehadt hebben, is het ons licht gheweest. Maer jemandt sal my segghen, dat ick over langh veel toeghegeven hebbe aen d'oudheydt, ende dat ick nu mijn-selven verghetende, te cort doe aen de authoriteyt, ende ghetrouwigheydt van *Ruffinus*, die ten tijde *Hieronymi* heeft gheleest. Ick en wille hier niet spreken van 'tghene hy uyt sijn eyghen vernuft heeft gheschreven, oft gheleyt, maer op wat maniere hy de schriften *Eusebij*, ende van andere heeft uytgheleyt. Wy en spreken van sijn gheloof niet inde *Religie* (al hoe-wel dat oock van *Hieronymus* wordt besijpt) maer van sijn ghetrouwigheydt in't oversetten vande historie *Eusebij*. Genomen dat het recht ware dat hy gheloof heeft, 'twaer te wenschen, maer dit en is soo claer niet, dat by de meeste *Autheuren* oversettende, de selve niet bedorven en heeft.

Doorders, ick was, seyd hy / inder waerheydt droef, ende dapper beanghist, als ick sagh, dat soo eene vermaerde historie, soo overgheset was, dat sy nauwelijcx in goet *Latijn*, ende soo verandert, dat ghy niet *Eusebius*, maer *Ruffinus* voor den *Autheur* soudt ghehouden hebben. Twelck *Eusebius* in't breedt seght, dat seght *Ruffinus* in't kort, 'tghene *Eusebius* wat duyfter seght, dat slaet *Ruffinus* gantschelijck over. 'Tis bykans ongheloovelijck, ick en segge niet hoe vele woorden, maer heele spreuken, heele bladers, heele oratien, heele brieven, jae schier heele boecken zijn achterghelaten.

Wat

Wat dunckt D. E. hier van: hadt ghy niet groote reden / om soo te stoeffen op de authoziteyt / ende aensienlijckheydt van Ruffinus, ende soo te steunen op sijne versie: nu tot een teecken dat Ruffinus dit mede qualijck overgheset heeft / dat Montanus de EERSTE soude gheweest zijn, die de wetten van Vastens ghestelt heeft; soo laet Christophorus dit woordcken EERSTE, achter / ende stelt alleen: Montanus heeft wetten ghestelt aen het Vasten.

Doch ick byese dat ghy niet dese twee boozgaende Antheers / niet en sult willen te doen hebben / ende dat ghy sult segghen / dat sy onstaen niet haer advijs.

Hoort dan noch eenen derden / dat is / den H. Hieronymus, die niet Ruffinus gheleest heeft, *Apologia 1. adversus Ruffinum.*

Ruffine, seydt hy / (sprekende van de boecken Origenis) ghy zijt ghevraecht gheweest, dat ghy in't Latijn soudt oversetten, soo alser stont in't Griecx, Godt gave dat ghy't ghedaen hadt, 'tghene ghy veynst ghevraecht te zijn, ghy en soudt nu aengheenen haet ende nijdt onderworpen zijn. Hadt ghy de ghetrouwigheydt ghehouden van den Overletter, 'ten halde niet noodigh gheweest, dat ick uwe valsche Oversettinghe met eene waerachtighe soude omstoeten, Uwe consciencie weet wat ghy er by-ghedaen hebt, wat ghy er af-ghedaen hebt, wat ghy van weer-sijden, soo't u goet docht, verandert hebt.

Doch meer sult ghy vinden by Hieronymus selbe van't bedrog van desen Ruffinus, oock aengaende d'histozie Eusebij, waer over hem Hieronymus machigh doozstryckt / niet alleen om dat hy dese histozie hadde nuyt ghegeven onder den naem van Pamphylus, maer oock / om dat hy de selbe berandert hadde / ende bedozven.

Waer heuen nu *Domine Cabeljan*, met d'oversettinghe van utwen Ruffinus: Den eene seght / dat hy ontrouwigh is / den anderen seght / dat hy de schyften / die hy overgheset heeft / bedozven heeft / den anderen seyd dat hy een valschaert is / &c.

Is dit dien aenfeulijcken man / van ghelijcke
 au hoort met Eusebius selve / op de welke ghy
 stenuende / ons wilt wys maken dat den ketter
 Montanus de EERSTE gheweest is, die de wetten van
 Vastens ghemaect heeft?

Wijser is geweest Wolfgangus Musculus in sijn edi-
 tiebaude Kerckelijcke Histozien/gedruckt tot Basel
 Anno 1557. die de oversettinghe Ruffini, niet sonder
 reden/booz suspect houdende/ heeft d' selve laten
 baeren/ende sich ghehouden aen den Griekischen
 text van Eusebius, stellende in sijn editie: Montanus
 heeft wetten ghestelt van't Vasten, sonder daer by te
 voeghen dit woordken EERSTE.

'Tselve heeft oock ghedaen/soo wy beven ghe-
 hoort hebben / Joannes Christophorus in sijn edi-
 tie. Soo heeft oock mede ghedaen Jacobus Grynxus
 in sijn editie tot Basel Anno 1587. ende andere?

Montanus dan en is de EERSTE nie gheweest
 die wetten ghestelt heeft van't Vasten/die waren
 langh booz hem in de Rechtsinnighe Kercke/
 maer ghelijck Joannes Christophorus wel be-
 merckt / hy heeft nieuwe wetten upt sijren ver-
 sterden gheest inghebracht.

Maer D. Cabeljau seyd: Men kan niet segghen dat
 Ruffinus in dese vertalinghe aen Eusebius eenigh onghelijck
 ghedaen heeft. Maer hy heeft alleen claerder willen uyt-
 drucken, 'ghene hy wel wist dat Eusebius beooghde.

Dit is immers een arm reden. Hout ghy dit
 booz een verklaringhe / *Domine Cabeljau*, als men
 den heelen sin vanden Authent verandert? is dit
 gheen onghelijck doen aenden Authent? oft hout
 ghy't mischien al booz een dinghen / te segghen/
 Dat Montanus d'eerste is gheweest die wetten heeft ghe-
 stelt over het Vasten; ende Dat Montanus wetten ghe-
 stelt heeft over't Vasten? Het verschil gaep ghelijck
 renen oben.

Ten anderen: Hoe kost Ruffinus weten wat Eu-
 sebius beooght hadde/ghemerckt dat hy seventigh
 jaren nae de tijden Eusebij gheleest heeft? Doch
 ghy wilt u even wel boozder betweten met de
 vol-

bolghende woorden/ want daer'werdt ghesepdt/
dat *Montanus* een nieuw meester gheweest is; 'tis
waer: dat niem ick oock seer gheern aen / want
dit leght plar booz ons. 'Tis een ander dingh/ een
nieuw meester te zyn / ende wat anders is't / soo
ghy spreect/ den alder-eersten te zyn. *Montanus* is
een nieuw meester gheweest / aengaende het vasten.
Wacrom? dat sal ons segghen

Ten eersten *Theodorecus lib. 3. Hares fabul Tit. de Montanistis.* *Montanus*; seght hy / heeft inghevoert nieuwe vastens, teghen de ghewoonte vande Kercke: . Dit is in't ghemeyn ghesepdt. Hoozt nu

Ten tweeden den *H. Hieronymum* in't besonder; *Epist. 54. ad Marcellam.* Wy: sepd't hy / vasten eens 'sjaers, op eenen bequamen tijdt, veertigh daghen volghens de overleveringhe der Apostelen. (dat was de ghewoonte vande Kercke) De *Montanisten* hebben dry vastens in't jaer, als offer dry Saligmakers gheleden hadden (dat was de nieuwigheyt van *Montanus*)

Ten derden, *Tertullianus* selve / nu *Montanist* zijnde / bekent / dat het vasten van *Parthen* / booz de tijden *Montani*, in de Kercke / als een ghebodt / was onderhouden gheweest (dat was de ghewoonte van de Kercke) maer dat *Montanus* daer hy hadde gheboeght / een ghebodt van sus / oft soo langh te vasten op andere daghen / die inde Kercke niet bekent waren / &c. dat was de nieuwigheyt van *Montanus*. Maer recht dan word't *Montanus* een nieuw meester ghenoemt / ghemerckt hy vele nieuwigheden / aengaende het vasten / heeft ingheboert teghen de oude ghewoonten van de Recht-sinnighe Kercke. Maer hier upt en volgh't niet / dat hy de Alder eerste soude gheweest zyn / die wetten ghestelt heeft van't vasten.

Alsoo blijft ghy *Domine Cabeljan* ober al in de hzodde. Ghy meynde my t'obertugghen van eenen groben / ende noyt ghehoorden mis-slagh / ende her komt op eenen eyter nest upt / op een woordt dat mis-stelt is: ende daer hy soo valt ghy selve in soo grove mis-slaghen / dat ick niet en sie /

ste/hoe ghy u van de selve sult kunnen verschoonen.

Ten anderen / ghy meynde wat wonders upt te rechten met d'oversettinghe van Ruffinus, hem uptbeeldende als een man soo aensienlyck / ende dan soo groote auctoriteyt als Eusebius selve; daer-en-tusschen Hieronymus die t'synen tyde gheleest heeft / stryckt hem dooz als een bedriegher / ende balschaert / 'tselbe doen Beatus Rhenanus, ende Joannes Christophorus.

Hier upt kont ghy vooztaen sten/dat men noyt een sake hoogher moet op-nemen / dan als men de selve kan defenderen/en goet doen/andersing' t'ghene een bergh scheen te wesen / verdwynn in een mynsken/oft in een roock/ende soo komt het op een lachen upt.

AEN-MERCKINGHE

Op de Circumcelliones.

Ick weet wel dat de Circumcelliones zyn ketters ghetweest / ende booz sulckz bande oude kercke veroozdeelt / maer niet in dit stuck / 'twelck D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheyde pag. 565. haer te laste leydt / ende in 't welck hy ons by de selve wil verghelijken.

De Circumcelliones, seght D. Cabeljau, ghebruycken groote wreedtheydt teghen alle de ghene die hare Secte niet en wilden aenhanghen, met haer te pijnighen, ende te dooden. Augustinus lib. 3. contra Crescon. cap. 42. Dat de Papijten het selve doen teghen alle die hare leeringhen in twijffel trecken, oft teghen spreken, wanneer sy't uytwercken kunnen, is in Spaignien, en Italien noch alle daghe te sien, en daer van heeft ons Nederlandt te veel proeven uytghestaen, dan dat het iemant met schijn van waerheydt soude moghen teghenspreken.

Soo wilt dan D. Cabeljau segghen / dat de Circumcelliones souden ketters ghetweest zyn ter oozsake